

Піддячий В. М.

доктор філософії (PhD) у галузі освіти, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>

**ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА УНІВЕРСИТЕТУ**

Професійна діяльність викладача вищої школи в умовах ХХІ ст. вимагає не лише ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасними методами викладання й академічної доброчесності, а й наявності лідерських якостей, які дають змогу ефективно організовувати навчальний процес, впливати на академічне середовище, надихати студентів та колег. Лідерська компетентність постає як ключова складова професійного зростання викладача, що зумовлює успішну реалізацію освітньої місії університету.

У сучасних наукових підходах лідерська компетентність визначається як інтегративна характеристика особистості, що включає знання, уміння, навички, здібності та цінності, що забезпечують здатність до ефективного впливу на освітнє середовище, формування конструктивної взаємодії, прийняття стратегічних рішень, ініціювання змін та підтримки розвитку інших учасників освітнього процесу.

У структурі лідерської компетентності викладача виокремлюють чотири складові: когнітивну (знання з психології, комунікації, менеджменту, теорій лідерства); операційно-діяльнісну (уміння організовувати командну роботу, делегувати повноваження, вирішувати конфлікти, наставництво); ціннісно-мотиваційну (орієнтація на розвиток, відкритість до змін, гуманістичні установки); особистісну (відповідальність, емоційна стабільність, гнучкість, етичність). Лідерська компетентність не є вродженою – вона формується через досвід, рефлексію, міжособистісну взаємодію, участь у професійних спільнотах і тренінгових програмах. Її важливою складовою є вміння успішно адаптуватися та долати стреси на засадах використання копінгу як методу подолання стресу і відновлення психічної рівноваги [1].

Аналіз сучасних закордонних досліджень дає змогу глибше осмислити природу академічного лідерства як багатовимірного феномена. Зокрема, Б. Макфарланке та В. Ватермеєр пропонують три підходи до розгляду академічного лідера: 1) прагматичний – лідер як адміністратор, орієнтований на управлінські процеси, логістику, бюджетування; 2) традиційний – лідер як носій академічних цінностей, взірець для студентів і молодших колег; 3) реформаторський – лідер як агент змін, інноватор, який ініціює трансформації в освіті. Зазначені підходи не є взаємовиключними, оскільки ефективний викладач поєднує їх залежно від контексту та завдань. У цьому полягає комплексність лідерської компетентності як фактора розвитку [2].

У сучасному світі особливої ваги набуває цифрова складова лідерської компетентності. За результатами дослідження М. Джинг та ін., виокремлено, що академічні лідери, які успішно функціонують у цифровому середовищі, володіють цифровою грамотністю й візіонерським мисленням, значно ефективніше здійснюють комунікацію та діяльність. Автори підкреслюють, що цифрове академічне лідерство стає новим виміром професійного зростання викладача. Воно вимагає не лише технологічної підготовки, а й трансформації мислення – від функціонального до стратегічно-інноваційного [3].

З. Роні, Р. Хасан і С. Султана зазначають, що ефективне лідерство в університетському середовищі формується на перетині трьох векторів: 1) індивідуального (особистісні якості, лідерський досвід); 2) організаційного (підтримка адміністрації, наявність можливостей для прояву ініціативи); 3) соціокультурного (академічні традиції, етика, стиль управління в установі) [4].

Таким чином, професійне зростання викладача залежить не лише від внутрішньої мотивації, а й від можливості реалізувати лідерський потенціал у відповідному середовищі. У зв'язку з цим необхідно створювати такі умови, в яких лідерська компетентність стане не винятком, а професійною нормою.

Ефективне формування лідерської компетентності викладача можливе за умови поєднання таких стратегій, як: професійне навчання та тренінги з лідерства, фасилітації, управління змінами; рефлексивна практика та наставництво; інституційна підтримка у вигляді системної стратегії підвищення кваліфікації; обмін досвідом у спеціальних професійних педагогічних спільнотах; залучення до академічного управління, проектної діяльності, ініціювання змін.

Лідерська компетентність викладача університету – це не просто набір функціональних навичок, а стратегічний ресурс, що визначає якість його професійної діяльності та вплив на академічне середовище. Вона проявляється в здатності викладача організовувати співпрацю, бути прикладом академічної доброчесності, упроваджувати інновації, діяти ефективно в умовах невизначеності та цифрових трансформацій.

Розвиток лідерської компетентності викладача університету є актуальним завданням для системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Її формування має здійснюватися як на рівні індивідуальної освітньої траєкторії, так і через цілеспрямовану стратегію розвитку освітніх установ щодо підтримки академічного лідерства.

Список використаних джерел

1. *Піддячий В.* Адаптація педагогів до зміни умов професійної діяльності та копінг-стратегії. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. Т. 21. № 1. С. 84–96. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.84-96](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.84-96).
2. *Macfarlane B., Bolden R., Watermeyer R.* Three perspectives on leadership in higher education: traditionalist, reformist, pragmatist. *Higher Education*. 2024. Vol. 88. P. 1381–1402. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-023-01174-x>.

3. Higher education digital academic leadership: perceptions and practices from Chinese university leaders / M. Jing et al. *Education Sciences*. 2025. Vol. 15, Iss. 5, 606. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15050606>.

4. The complexity of leadership competence in universities in the 21st century / Z. T. Rony et al. *Cogent Social Sciences*. 2023. Vol. 9, Iss. 2. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2276986>.